

of the existence of modern culture as a unified human communication are considered.

The paper analyzes the concept of the method of information of M. Poster, recognizes the existence of levels of communication experience and proposes the use of the concept of information as a way of supplementing the content of the concept of social adaptation as informational and interpretive reflection of reality. The construction of the entire modern culture to its informational and communicative component is denied. The consequences of informatization for formation of a person, its subjectivity and realization of its personal basis in subjectivity, in particular, in the ability to adapt in the conditions of growth of information volume are considered.

It is determined that problems of adaptation of personality are connected with historically defined forms of alienation of people from nature, social life, products of own activity, and environment. It is noted that construction at the level of information modelling among its consequences can have as maladaptation, and adaptive effect. It is noted that adaptation at this level requires an individual to simplify the way of thinking, viewing and rejecting previously accepted norms and values.

The new paradigm of information transformation of modern society involves a critical assessment of the state of cultural adaptation and the search for opportunities for deepening the notion of the specifics of adaptation in the context of informatization processes and for the further development of the philosophical discourse of culture. Proceeding from the achievements of culturological interpretation of adaptation, we consider it expedient to consider adaptation of a person not only in the aspect of its adaptation to the conditions of the information society, but also in the internal personality aspect, which is not reflected in modern research, at the same time as the ratio of personality and socio-cultural dimensions of human Identity also varies from the influence of information society.

The results of the research make it possible to make general conclusion that in the process of adaptation, not only the adaptation of the individual to cultural conditions is carried out, but also the social skills of communicability and substantive activity are formed; During the process of adaptation, the individual develops his individuality, self-asserting, trying to realize his needs and interests.

Key words: *adaptation, communication, culture, identity, information sphere, informatization, levels of communication experience, method of information, personality, subjectivity, symbolic representation of the subject.*

УДК 16+002.8

М. Ю. Чікарькова

НАУКОВА ОБ'ЄКТИВНІСТЬ: ІСТИНА ЧИ МІФ?

Стаття розглядає проблему наукової об'єктивності у постнекласичну епоху. Це ставить перед дослідником низку питань: які критерії об'єктивності існують? чи можливо говорити про досягнення наукової об'єктивності? як співвідносяться поняття об'єктивності, істини та правди? Розглянуто перенесення центру уваги з так званого «об'єктивного світу» на суб'єктивний (рецепція) зі врахуванням можливих апроксимацій.

Ключові слова: *наука, об'єктивність, суб'єктивність, істина, правда, епістемологія.*

An me luditamabilisinsania? (Horatius)¹.

Питання про достовірність (об'єктивність) наукового знання – можливо, одне з найбільш дискусійних у сьогоднішній епістемології. У наш час, коли постмодернізм проголошує релятивність всього і вся, а поняття правди замінюється симулякром під назвою «постправа», гносеологічна проблема об'єктивності у постнекласичній науці постає з новою вибагливістю. А оскільки океан наукових гіпотез і теорій водночас являє собою ще й океан апроксимацій, то мало яка теорія живе більш ніж 20 років, а потім зазвичай відкидається й замінюється новою. Навіть дуже давні й оточені традиційною пошаною розумові конструкції – на кшталт концепції світового ефіру, наприклад, – мають сумну долю.

Оскільки в природничих науках картина світу вже більш як століття втратила статус «об'єктивної реальності» й центр уваги тут тепер переноситься на реципієнта, а в більшості серйозних гуманітарних досліджень встановився, відповідно, функціональний підхід, виглядає дивним дисонансом невпинне прагнення певного кола пострадянських філософів, культурологів, літературознавців та мистецтвознавців до потрактування того віртуального світу, який створюється зусиллями особистої свідомості, виключно як рефлексу отієї само «об'єктивної реальності», існування якої так гаряче й бездоказово відстоював автор «Матеріалізму та емпіріокритицизму» [див. докладно саме про цей момент у міркуваннях сучасного українського літературознавця: 1]. Отже, важливо здійснити критичний аналіз основних епістемологічних параметрів даної ситуації та розмежувати природну дослідницьку *суб'єктивність* і дослідницький *волюнтаризм*, який породжує «постправду», яка за основним змістом своїм вже являє собою симулякр.

Дослідженням проблеми об'єктивності знання західні дослідники почали серйозно займатися ще з середини ХХ ст., вітчизняні ж і російські дослідники приєднуються до них лише на початку ХХІ ст. Навіть побіжний аналіз їхнього наукового доробку свідчить не просто про різні підходи до питання, але часом про антагоністичні думки, що, втім, є також одним з показників складності досягнення тієї самої об'єктивності навіть у суто науковій площині. Так, В. Мельник фіксує дві тенденції у дискурсі розгляду науки з т. з. такої її характеристики, як об'єктивність, або істинність: релятивізм (не існує адекватної, єдино правильної концепції щодо досліджуваного об'єкту) та об'єктивізм (досягнення істини не лише можливе, але це є основним призначенням науки) [8, с. 5–6]. В. Зуєв розглядає переваги й недоліки раціональних та ірраціональних методів опанування світу, і, зокрема, як один із можливих варіантів – їхню аксіологічну рівнозначність й поєднання [4]. Дослідник стверджує, що у методології сучасного пізнання протистоять дві протилежних позиції: монізм як догматизм та плюралізм як релятивізм, й ці розбіжності та суперечності не вдалося усунути завдяки плюралізму поглядів щодо методологічних засад пізнання, оскільки постмодернізм, наприклад, намагався позбутися будь-якої методології взагалі [4, с. 29]. Д. Філіпс аналізує інтелектуальні корені атаки на об'єктивність, розглядаючи особливості її потрактування традиційною та нетрадиційною епістемологіями. Якщо емпірики (Локк, Берклі) та раціоналісти (Декарт) вважали, що наші знання ґрунтуються на певному незмінному фундаменті, то ХХ століття принесло з собою ідею, що будь-яке знання може бути в майбутньому піддано ревізії [20, р. 21].

М. Лященко у своєму дисертаційному дослідженні бачить зміну уявлень про об'єктивність наукового знання у виникненні квантової фізики та синергетичних ідей й

¹«Чи ж не обманює мене моє втішне безумство?» (Гораций).

аналізує ідейні розбіжності між науковим оптимізмом та гносеологічним скептицизмом [6].

Ґрунтовна стаття К. Делокарова містить ретроспективний огляд проблеми об'єктивності в науці, й це увінчується твердженням, що революційні зрушення щодо погляду на цю проблему відбулися на межі XIX–XX ст., коли теорія відносності продемонструвала залежність того чи іншого твердження від системи відліку, а квантова механіка радикально змінила потрактування причинності, реальності, випадковості [3, с. 124]. Говорячи про сучасність, то, з точки зору цього дослідника, можливо, слід критикувати не тільки й не стільки науку як інструмент пізнання світу, скільки ті філософсько-методологічні інтерпретації науки, що своєю спрямованістю підривають її статус [3, с. 118] та, ймовірно, логічніше було би переформулювати проблему по-іншому – не «об'єктивна чи суб'єктивна наука?», але «що у наших знаннях об'єктивного, а що – суб'єктивного»? [3, с. 126].

Сьогоднішня дослідницька думка схиляється до точки зору, що об'єктивність наукового знання є недосяжною [9] – наприклад, через наявність ціннісного компонента у пізнанні [5]. Об'єктивність не може бути абсолютною у практичній реалізації, але завжди поважається й є бажаною, оскільки саме вона робить науку цінністю у суспільстві [24, р. 754].

Доволі нетиповою є точка зору В. Волошина, котрий відзначає низку конструктивних функцій релятивізму: визнання ролі ціннісно-цільових структур (у т. ч. й позанаукових) пізнання, диверсифікація знань, віднайдення нових атрибутів несуперечності тощо [2, с. 34].

Монографія О. Мамчур торкається багатьох аспектів нашої теми: відмінності між релятивністю та релятивізмом, межа між об'єктивністю та об'єктивністю наукового знання, основні концепції об'єктивності тощо [7].

Показово, що дискутуються не лише теоретичні аспекти об'єктивності наукового знання, але й те, як усе це має бути викладене у навчальних аудиторіях, пояснено студентам, котрі лише починають ще займатися науковою діяльністю [23].

У цікавому ракурсі розглядається проблема об'єктивності знання у статті В. Кораб-Карповича, який пов'язує її з емоційною сферою людини, демонструючи, що з трьох базових емоційних станів (індиферентність, любов, ненависть) лише любов дає повне знання, дозволяючи бачити об'єкт всебічно, не зводячи його до певної функції [17].

Словом, ми бачимо, що науковці торкаються різних аспектів проблеми, висловлюючи різні точки зору й застосовуючи різний інструментарій (у т. ч. термінологічний), й не можуть дійти згоди навіть у ключовому питанні – що таке об'єктивність? Це пояснюється й складністю самої проблеми, і тим, що дослідники підходять до неї з різним ступенем усвідомленості головної тези, сформульованої ще в часи Маха й Авенаріуса (якщо не Берклі): матерія щезає, на її місці в сучасній фізиці виступає пустота, в якій примхливо рухаються, періодично змінюючи свою *корпускулярність* на *поле*, що більше нагадує ведичну Майю, богиню фантазії та облуди, за допомогою якої створив світ Браhma, аніж оту «одвічну» й «незнищену» матерію, уявлення про яку активно й наступально формувалися протягом усього Нового часу, й лише для того, щоби бути сьогодні відкинутими як заблудження. І як би не намагався наш сучасний пострадянський дослідник досягнути «переваги й недоліки раціональних та ірраціональних методів опанування світу» (Зуєв), він ніяк не може усвідомити, що духовно залишається у лоні Проекта Модерну, який тишив себе ілюзією «вивчити й переробити природу», до чого, мовляв, зобов'язував «титанізм» людини. Можна погодитися з цим дослідником, що постмодернізм намагається «позбутися

будь-якої методології взагалі», але непереконливість постмодерністської думки не означає, що тим само зберігає свою зверхність думка, сформована в глибинах психології Модерну. А те, що інтелектуально-логічні первені нашої духовної діяльності, сформовані в ході еволюції як спеціалізація лише однієї півкулі мозку, фактично лише слухняно обґрунтовують ірраціональні поривання іншої півкулі, давно вже всім зрозуміло. Отож, усе ще варто прагнути найперше «пізнати самого себе», а не фата-моргану «оточуючої природи», яка є фактично креативним витвором інтерпретатора (групи інтерпретаторів). Наука в такому дискурсі постає не занадто антагоністичною до поезії, видатний представник якої від початку мав підозріння, чи не є вона солодкою оманюю. Але це не відмінняє, звичайно, цінності нашої розумової активності й накопиченого загальними зусиллями величезного досвіду; просто не варто ставитися до всього цього як до релігійного одкровення.

Насамперед, відзначимо, що людина пізнає світ за допомогою, з одного боку, чуттєвого досвіду, а з іншого – багажу теоретичних знань, і саме їхнє поєднання є традиційним когнітивним процесом. Втім, тут вже є пастка, яку помітили ще філософи минулих епох. Так, вже Ф. Бекон, родоначальник англійського емпіризму, фіксував складнощі, з якими людина стикається на шляху пізнання, і серед них – так званої «ідоли роду», що не дають можливість людині отримати об'єктивне й повне знання через те, що вона – людина, й не може перестати нею бути (через що, наприклад, у всіх нас є схильність антропологізувати природу). Принагідно зауважимо, що ми не можемо погодитися з точкою зору М. Лященко, який відносить Ф. Бекона до представників «наукового оптимізму», що «вірять в досягнення об'єктивної істини» [6, с. 13]. М. Гайдеггер, М. Мерло-Понті, Е. Гуссерль поділяли точку зору, що наше знання є суб'єктивним та «ситуативним», і багато в чому залежить, скажімо, від інтерпретації.

Втім, філософія подає нам і специфічніші точки зору, що виглядають новаторськими навіть зараз, через кілька століть після того, як вони були висловлені. Так, італійський мислитель Нового часу Джамбаттіста Віко, розрізняючи два типи знання – природничонаукове та гуманітарне – стверджує, що якраз перше є суб'єктивним, приблизним (оскільки описує лише те, що нам являється, а не що є), у той час, як друге є точним та об'єктивним (оскільки немає різниці між тим, що явилось нам у феномені та ні, тому що тут джерелом знання виступає сама людина, отже, науки мають справу з самою сутністю).

Ця суперечка про можливість/неможливість досягнення об'єктивності у науці та її критерії триває й по сьогодні. Деякі дослідники намагаються зняти гостроту проблеми, пропонуючи своєрідний компроміс. Так, К. Делокаров зазначає: «Термін «об'єктивне знання» з самого початку містив протиріччя, оскільки будь-яке знання – суть знання суб'єкта про об'єкт, тобто суб'єктивне знання. Разом з цим це знання про об'єкт, і саме в цьому розумінні воно об'єктивно» [3, с. 119–120]. Втім, ми розуміємо, що наріжним каменем даної ситуації є інше питання – що таке об'єктивність в науці? чи існують її критерії? чи можливо її досягнути? І, врешті-решт, чи варто прагнути до об'єктивності?

Е. Ейснер ставить риторичне питання: «Що означає об'єктивність? Чи означає вона відображення реальності у необробленій, справжній формі? Якщо так, то ця концепція об'єктивності наївна» [12, р. 214]. Не будемо заглиблюватися у філософські міркування щодо природи самої реальності – адже те, що ми звикли називати об'єктивною реальністю, сьогодні (й не лише сьогодні – згадаймо хоча б соліпсизм Дж. Берклі), в епоху квантової фізики, також піддається сумнівам. Якщо існування самої так званої об'єктивної реальності стає предметом наукових дискусій, про яке об'єктивне її відображення можна говорити?

Що традиційно ми розуміємо під об'єктивністю? Це – результати, котрі

визнаються якщо не усіма, то, принаймні, більшістю професіоналів й які можна перевірити. Це підводить нас до питання про спільну працю у науці. Визнання соціального характеру наукової діяльності стало загальником у розмові про об'єктивність – адже тут важливим чинником виступає результат інтерсуб'єктивної згоди між членами наукового співтовариства, відкритість науки [11; 15; 19; 18].

К. Поппер, розмірковуючи над особливостями наукової об'єктивності, зазначає: «...об'єктивність науки – не справа індивідуальних вчених, але скоріше соціальний результат їхнього взаємного критицизму, дружньо-ворожих розбіжностей праці вчених, їхньої кооперації, а також їхньої змагальності» [22, р. 95]. Отже, здається, що об'єктивності не так вже важко досягнути шляхом наукових обговорень, дискусій, взаємних перевірок. Втім, наскільки реально науковцям дійти згоди, якщо вони, скажімо, використовують різний методологічний інструментарій. Наприклад, розглядаючи проблему релігії, одна частина фахівців розглядає її з позицій атеїзму, а інша – обстоює теїстичну концепцію. Неодноразово відвідуючи релігієзнавчі конференції, ми постійно стикалися з однотипною дискусією: чи варто займатися вивченням релігії людині, котра не має релігійного досвіду? Водночас: як зберегти у своєму дослідженні об'єктивність віруючому, що належить до певної конфесії? Очевидно, що це стосується не лише релігійної сфери. Чи можна досягти об'єктивності (тобто у такому потрактуванні – більш-менш спільної згоди) фахівцям, одні з яких, скажімо, аналізують літературний текст з позитивістських позицій, а інші – з позицій рецептивної поетики? Наскільки реально виробити спільні критерії при аналізі соціуму, якщо одні застосовують марксистський інструментарій, а інші – синергетичний? Etcetera. Отже, стає зрозумілою точка зору М. Гріна, що стверджує: єдино можливий вид об'єктивності – «контекстуальна об'єктивність», яку він визначає як «критичний пошук істини, як це практикується в межах даного соціального контексту» [13, р. 75], тобто об'єктивність може бути досягнута лише у межах певної цільової аудиторії, і не більше. У наукових колах лунають й інші пропозиції. Можливо, справді має сенс для аналізу даної проблеми, поряд з об'єктивністю та суб'єктивністю, ввести ще одне поняття – інтерсуб'єктивність, котру визначають як точку зору, що підтримується більш ніж одним суб'єктом [14, р. 63]. При цьому зрозуміло, що інтерсуб'єктивність не дорівнює об'єктивності, оскільки спільнота може помилятися, як і одна окремо взята людина.

Будемо також пам'ятати, що, окрім такої наукової кооперації, на вченого також впливає його епоха, виховання, аксіологія. Лише поодинокі автори не визнають, що соціокультурні реалії впливають на дослідницький процес та його результати [16]. М. Кругляк цілком слушно стверджує, що наука завжди пов'язана з цінностями: «цілком нейтральної, вільної від будь-яких цінностей науки не існує, адже сама наука є цінністю, і, відповідно, вчений надає перевагу тим процедурам, які ведуть до істини, оцінюючи їх позитивно» [5, с. 53].

Додамо сюди ще сферу емоцій та почуттів, без яких людина (навіть науковець) не може існувати. В. Кораб-Карпович, можливо, у дещо софістичній формі, але неочікувано-парадоксально торкається цього аспекту: «Позиція науковця найкраще може бути описана словом «безпристрасність», таким чином, це прямо протилежне щоденній людській точці зору, що базується на перевагах та почуттях. Але індиферентність, нестача почуттів, це стан душі також» [17, р. 61–62]. Отже, це знову повертає нас до згаданого вище питання Ф. Бекона: як перестати бути людиною?

Ситуація ускладнюється у добу постмодернізму, гаслами котрого є релятивність та рівнозначність або, якщо завгодно – різномісність. Сучасний погляд на ситуацію у дідині наукового знання чудово висловлений П. Фейсрабеном, який звертає увагу на

рівноцінність альтернативних точок зору: «Для кожного твердження, теорії, точки зору, що прийняті (вважаються істинними), існують аргументи, котрі показують, що конкуруюча альтернатива є принаймні настільки ж гарною, а, можливо, і кращою» [10, с. 100]. Отже, розмова про наукове пізнання сьогодні не може відбуватися без згадування епістемологічного релятивізму, вдале визначення котрого, на наш погляд, запропонувала О. Мамчур. «Епістемологічний релятивізм можна визначити як доктрину, згідно якої серед численних точок зору, поглядів, гіпотез та теорій щодо одного й того самого об'єкта не існує єдино правильної, тієї, котра може вважатися адекватною реальному стану речей у світі» [7, с. 14].

Отже, виходить, що об'єктивності у науці не існує? Д. Філіпс ставить резонне питання: якщо всі точки зору суб'єктивні, то, можливо, має сенс говорити про «ступінь» суб'єктивності [20, р. 20]. І продовжує, висувуючи наступну гіпотезу: «об'єктивність» – це просто ярлик, який ми вживаємо для позначення певних процедурних стандартів, але вона не гарантує нам безсумнівності результату (так само покупці віддають перевагу товарам відомих фірм, хоча, очевидно, це не дає абсолютної гарантії, що товар не зламається) [20, р. 23].

Справа ускладнюється тим, що поняття об'єктивності пов'язано з поняттям *правди*. Ми цілком поділяємо точку зору В. Волошина, котрий зазначає: «Релятивізм постмодернізму – шлях до епістемологічного колапсу» [2, с. 33]. К. Поппер, наприклад, розглядав правду як важливий регулятивний принцип, що повинен співвідноситися з фактами. Для унаочнення цієї ідеї правду він порівнював з гірським піком, що, можливо, губиться серед хмар, але про який постійно повинен пам'ятати альпініст й прагнути його досягнути [21, р. 226]. Але що значить *правда* для сучасного соціуму, де це поняття вже замінено терміном «постправда»? Чи не простіше відкинути крутійства й хитрування й чесно сказати: якщо це *не правда*, то це – *неправда*?

Теореми, як відомо, будуються на аксіомах, як механічний годинник – на рубінах, без яких він не може працювати. Головна аксіома матеріалістичної свідомості – наділення не-одвічної й не-вічної, не-тривкої й, правду кажучи, доволі-таки химеричної матерії атрибутами трансцендентного біблійного Бога. Сьогодні нехитрий і безрезультатний характер цієї рокировки вже очевидний.

У філософській думці часто беруть гору окремо узяті нормативні, аналітичні, операціональні або ж структурно-функціональні принципи. Дослідники аналізують не «гносеологічний суб'єкт», а структури самого знання. Ми ж опираємося на онтологічне розуміння ситуації, обґрунтоване К. Поппером. Адже в епоху квантової фізики саме існування так званої об'єктивної реальності піддається сумнівам.

То чи не варто знести, нарешті, ту, аж ніяк не «опорну», стіну, яку побудувало природознавство між собою та іншими способами осягнення знання й істини, котрі історично передували позитивній науці, завжди доступній лише небагатьом, і відкрити шлях до плідного діалогу й вільного синергійного підходу?

Список використаної літератури

1. Абрамович С. Д. К вопросу о методологических основаниях нашей сегодняшней науки о литературе / С. Д. Абрамович // Collegium. Международный научно-художественный журнал. – 2017. – № 27. – С. 27–32 ; Abramovich S. D. K voprosu o metodologicheskikh osnovaniakh nashey segodnyashney nauki o literature / S. D. Abramovich // Collegium. Mezhdunarodnyy nauchno-khudozhestvennyy zhurnal. – 2017. – № 27. – S. 27–32 ;

2. Волошин В. Епістемологічний релятивізм: proetcontra (людина, що пізнає, та її «можливі світи») / В. Волошин // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2010. – № 5. – С. 27–35 ; Voloshyn V. Epistemolohichnyi relatyvizm: proetcontra (liudyna, shcho piznaie,

ta yii «mozhlyvi svity») / V. Voloshyn // Sotsiohumanitarni problemy liudyny. – 2010. – № 5. – S. 27–35.

3. Делокаров К. Х. Проблема объективности научного знания: историко-когнитивный аспект / К. Х. Делокаров // Эпистемология и философия науки. – 2012. – № 3(т. 33). – С. 114–129 ; Delokarov K. Kh. Problema obektivnosti nauchnogo znaniya: istoriko-kognitivnyy aspekt / K. Kh. Delokarov // Epistemologiya i filosofiya nauki. – 2012. – № 3(t. 33). – S. 114–129.

4. Зуев В. М. Классична і неклассична методологія в реаліях сучасного філософського дискурсу / В. М. Зуєв // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2013. – Вип. 1. – С. 24–31 ; Zuiiev V. M. Klasychna i neklasychna metodolohiia v realiiakh suchasnoho filosofskoho dyskursu / V. M. Zuiiev // Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskiy politekhnichnyi instytut". Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika. – 2013. – Vyr. 1. – S. 24–31.

5. Кругляк М. Проблема ціннісної навантаженості наукового знання і об'єктивності вченого / М. Кругляк // Університетська кафедра. – 2012. – № 1. - С. 50–57 ; Kruhliak M. Problema tsinnisnoi navantazhenosti naukovoho znannia i obiektivnosti vchenoho / M. Kruhliak // Universytetska kafedra. – 2012. – № 1. - S. 50–57.

6. Лященко М. Н. Проблема объективности научного знания в развитии познавательной деятельности : автореф. дис. ... канд. филос. наук : спец. 09.00.01 / Максим Николаевич Лященко; Саратов. гос. ун-т им. Н.Г. Чернышевского. – Саратов, 2011. – 21 с. ; Lyashchenko M. N. Problema obektivnosti nauchnogo znaniya v razvitii poznatel'noy deyatelnosti : avtoref. dis. ... kand. filos. nauk : spets. 09.00.01 / Maksim Nikolaevich Lyashchenko; Sarat. gos. un-t im. N.G. Chernyshevskogo. – Saratov, 2011. – 21 s.

7. Мамчур Е. А. Объективность науки и релятивизм (К дискуссиям в современной эпистемологии) / Е. А. Мамчур. – Москва : ЦОП Института философии РАН, 2004. – 242 с. ; Mamchur Ye. A. Obektivnost nauki i relyativizm (K diskussiyam v sovremennoy epistemologii) / Ye. A. Mamchur. – Moskva : TsOP Instituta filosofii RAN, 2004. – 242 s.

8. Мельник В. Наука в сучасному світі: проблема об'єктивності та релятивності / В. Мельник // Вісник Львівського університету. Серія : Філософські науки. – 2012. – Вип. 15. – С. 3-13 ; Melnyk V. Nauka v suchasnomu sviti: problema obiektivnosti ta reliativnosti / V. Melnyk // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia : Filosofski nauky. – 2012. – Vyr. 15. – S. 3-13.

9. Оніпко Ю. Д. Суб'єктивність як невід'ємна складова класичної новоєвропейської науки / Ю. Д. Оніпко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Філософія. Політологія. – 2011. – № 103. – С. 19–22 ; Onipko Yu. D. Subiektivnist yak nevidiemna skladova klasychnoi novoievropeiskoi nauky / Yu. D. Onipko // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Filosofiia. Politolohiia. – 2011. – № 103. – S. 19–22.

10. Фейерабенд П. Прощай, разум / П. Фейерабенд; пер. с англ. А. Никифорова. – Москва : АСТ : Астрель, 2010. – 480 с. ; Feyeraabend P. Proshchay, razum / P. Feyeraabend; per. s angl. A. Nikiforova. – Moskva : AST : Astrel, 2010. – 480 s.

11. Brown J.S. Duguid P. Knowledge and Organization: A Social-Practice Perspective / J.S. Brown, P. Duguid // Organization Science. – 2001. – Vol. 12, Issue 2. – P. 198–213.

12. Eisner E. The educational imagination : on the design and evaluation of school programs / E. Eisner. – New York : Macmillan; London: Collier Macmillan, 1979. – 293 p.

13. Grene M. Historical Realism and Contextual Objectivity: A Developing Perspective in the Philosophy of Science / M. Grene // The process of science : contemporary

philosophical approaches to understanding scientific practice / ed. by N. J. Nersessian. – Dordrecht : Nijhoff, 1987. – P. 69–81.

14. Gutiérrez A. M. L. Subjective and Objective Aspects of Points of View / A. M. L. Gutiérrez, and M. V. Campos // Temporal Points of View. Subjective and Objective Aspects. - Cham : Springer, 2015. – P. 59-104.

15. Hempel C. G. Valuation and Objectivity in Science / C. G. Hempel // Physics, Philosophy and Psychoanalysis : Essays in Honour of Adolf Grünbaum / ed. by R. S. Cohen, L. Laudan. – Dordrecht ; Boston ; Lancaster : Reidel, 1983. – P. 73–100.

16. Kimball M. Understand in the Nature of Science: A Comparison of Scientists and Science Teachers / M. Kimball // Journal of Research in Science Education. – 1967. – Vol. 5, Issue 2. – P. 110–120.

17. Korab-Karpowicz W. J. Knowing Beyond Science: What Can We Know and How Can We Know? / W. J. Korab-Karpowicz // Humanitas. – 2002. – Vol. XV, № 2. – P. 60–73.

18. Longino H. Science as Social Knowledge. Values and Objectivity in Scientific Inquiry / H. Longino. – Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990. – 262 p.

19. Nozick R. Invariances: The Structure of the Objective World / R. Nozick. – Cambridge; London : The Belknap Press of Harvard University Press, 2001. – 416 p.

20. Phillips D. C. Subjectivity and Objectivity: An Objective Inquiry / D. C. Phillips // Qualitative inquiry in education : the continuing debate. - New York : Teachers College Press, 1990. – P. 19–37.

21. Popper K. Conjectures and refutations : the growth of scientific knowledge / K. Popper. – New York : Harper & Row, 1968. – 417 p.

22. Popper K. The logic of the social science / Karl Popper // The positivist dispute in German sociology / T. W. Adorno; et al. – New York : Harper & Row, 1976. – P. 87–104.

23. Stefanidou C. Subjectivity and Objectivity in Science: An Educational Approach / C. Stefanidou, C Skordoulis // Advances in Historical Studies. – 2014. – Vol. 3, № 4. – P. 183–193.

24. Ziman J. Is science losing its objectivity? / J. Ziman // Nature. – 1996. – Vol. 382, 29 August. – P. 751–754.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2017

M. Chikarkova

SCIENTIFIC OBJECTIVITY: IS IT VERITY OR A MYTH?

The article examines the question of the authenticity of scientific knowledge, which is one of the most controversial in today's epistemology. The epistemological problem of objectivity in post-non-classical science is particularly important today, when total relationality and the effigy of "post-truth" are proclaimed by postmodernism.

The purpose of this study is a critical analysis of the basic epistemological parameters of this situation.

The theoretical significance of the work is to differentiate the concepts of natural research subjectivity and research voluntarism that generates "post-truth", which is a simulacrum according to its main content.

The practical value of the work lies in the fact that it gives some grounds for further exploration in this direction.

The analysis of the state of the study of the problem shows the lack of genuine methodological unity in approach to the issue. There is a retrospective description, fixation of the dichotomy type of truth / relativity, rationalism / irrationalism, or the difference between

traditional and non-traditional epistemologies or scientific optimism and epistemological scepticism. Actually, the researchers analyse not the "epistemological subject", but the structure of the knowledge. We rely on the ontological understanding of the situation, convincingly grounded by K. Popper. After all, in the era of quantum physics, the very existence of the so-called objective reality is questionable. The intellectual-logical elements of our spiritual activity, formed during the evolution as the specialization of only one hemisphere of the brain, in fact only obediently substantiate the irrational fractures of the other hemisphere.

It is worth breaking down the barriers that natural science has built between themselves and other ways of comprehension of knowledge and truth, which historically preceded the positive science.

The article attracts the attention of the scientific community to this problem.

Key words: *epistemology, objectivity, science, subjectivity, truth, verity.*

УДК101.1:316.7

С. В. Янковський

ФУНКЦІЯ КУЛЬТУРНОГО КАПІТАЛУ В СУСПІЛЬСТВАХ НЕСТІЙКОГО РОЗВИТКУ

Соціально-філософський аналіз, представлений у даному дослідженні, виходить із визнання того факту, що культура здатна змінити суспільство із середини, оскільки саме культура забезпечує якісні перетворення соціальної реальності. І від постановки проблеми значущості культурного капіталу залежить вироблення демократичного проекту спільності, що не можливе без перетворення монополістичної культури вироблення, споживання та розподілу соціальних благ, утверджені радянським проектом соціальної інженерії, на державне управління сферою культури, що зорієнтоване на підтримку соціального розмаїття.

Ключові слова: *конструювання соціальної реальності, управління сферою культури, блага, духовна культура, валоризація довкілля, дискурси духовності.*

Змінити соціальну реальність, не змінивши бачення соціальної реальності не можливо. Однією з причин суспільно-політичної кризи сучасного українського суспільства є аксіологічне безвихіддя, до якого призводить наслідування радянського досвіду соціальної інженерії. Відповідно до нього культура є надбудовою системи перетворення оточуючого світу на середовище людського існування. Відтак, кожне суспільство має розглядатися як система виробництва, споживання та розподілу матеріальних і духовних благ. В такій перспективі людське існування перетворюється на еталон при плануванні процесів виробництва, споживання та розподілу матеріальних та духовних благ. Адже людські ресурси та людський капітал закладають основу всіх соціальних процесів, а соціальна реальність є способом організації їхнього використання. У цьому сенсі, культура постає формою духовного виробництва духовних благ, споживання та розподілу нематеріальних цінностей. Протиставлення духовних та матеріально-фізичного вимірів існування, масового та елітного (тобто добірного, кращого) споживання духовних благ, зорієнтованого на гармонізацію задоволення суспільних й індивідуальних потреб розподілу матеріальних і нематеріальних цінностей складають характерологічні риси аксіологічної безвиході